

Након што је одржан и «самит» Карла Билта и Џејмса Стајнберга са политичким вођама Срба, Хрвата и Бошњака у војној бази у Бутмиру крај Сарајева, 20-21. октобра, постало је нешто јасније него до тада шта се све може очекивати у дејтонској БиХ.

Билт-Стајнбергова иницијатива наговестила је да би питање трансформације ОХР-а у ЕУСР могло бити постављено у нешто другачијој форми него до сада – и теже за реализацију – а да би претпостављени пут БиХ ка ЕУ могао би постати много више компликован него што су потенцијални евроентузијастички могли и замислити. Показало се, заправо, да Билт-Стајнбергов «бутмирски пакет» уставних и осталих промена представља превелик залог за српске, хрватске и бошњачке политичаре не само у овом тренутку, него да ће кључни део тог «пакета» учврстити несугласице међу домаћим политичарима у наредних годину дана, ако не и много више.

Понуда и потражна

Елем, бутмирски «папир» нису јавно обелоданили ни Билт, ни Стајнберг, а ни шведски и амерички амбасадори у Сарајеву, који су – наводно Билт-Стајнбергов «материјал» - представили делегацијама политичких партија из РС(СНСД, ПДП) и ФБиХ(СДА, Странка за БиХ, СДП БиХ, ХДЗ БиХ и ХДЗ 1990). Тај «материјал» који, заправо, није никакав документ, у јавност је доспео путем медија, а садржава – поред практичних предлога за решавање питања поделе државне и војне имовине – читав низ предлога за промене Устава БиХ, који су, углавном, пресликани из «априлског пакета» уставних промена који је пропао у Парламентарној скупштини БиХ пре три и по године, али и нека нова радикална решења. [\[1\]](#) Бутмирски «папир», «материјал» или шта већ, предвиђа, дакле,

да Савет министара БиХ прерасте у класичну државну владу с премијером на челу која би, осим три нова министарства(екологија, пољопривреда, наука и технологија), од Председништва БиХ «преузела» и арбитрарну улогу у области спољне политике, а од ентитета би «добила» још гомилу послова, рецимо, из области пољопривреде и локалне самоуправе, након што би једним амандманом у Устав БиХ «ушле» и «подељене надлежности» између ентитетских и институција БиХ. БиХ би, такође, добила

председника, са још два члана Председништва, с тим да би се сва тројица бирали у Парламентарној скупштини БиХ, а не на непосредним изборима као сада. Све је то, дакле, мање-више слично као пре три и по године, с тим што је у «материјал» који (ни)је Билт-Стајнбергов сада додат један велики «плус»: под тим знаком крије се драстична измена начина бирања и одлучивања Представничком и Дома народа Парламентарне скупштине БиХ.

Повећани број са садашњих 42 на 87 посланика (3 гарантована за неконститутивне народе који се називају «осталима») у Представничком дому имао би искључиву законодавну надлежност, с тим да се нови број «законодаваца» више не би бирао према ентитетској «квоти» (трећина у РС, две трећине у ФБиХ), већ на основу «општег и једнаког бирачког права непосредним и тајним гласањем». Тако састављен Представнички дом бирао би делегате у Дом народа (по седам Срба, Хрвата и Бошњака, уз, вероватно, и делегате за још необјављени «клуб осталих»); главна функција тако формираног Дома народа била би да «разматра да ли је закон који је усвојио Представнички дом деструктиван по витални национални интерес», с тим да би, у крајњој инстанци, о повреди тог интереса одлучивао Уставни суд БиХ. Када се том придода да се у материјалу помиње и оснивање «Врховног суда БиХ», онда није тешко доћи до закључка да је целом овом «додатку» некадашњег «априлског пакета», намењена, заправо, функција нове основе за разговоре српских, хрватских и бошњачких политичара.

Но, већ у самом Бутмиру је мало ко међу њима био задовољан понудом. Сем СДА, чији је вођа Сулејман Тихић приметио да понуда коју (ни)су дали Билт и Стајнберг

не одступа од правца његове «корак по корак» политике, те делимично вође СДП-а БиХ Златка Лагумџије који се нада да би описана понуда можда могла довести до «функционалније БиХ» – сви остали су одбили већину понуђеног. Вођа Странке за БиХ Харис Силајџић оценио је да «понуђени документ довршава поделу БиХ», вође два ХДЗ-а, Драган Човић и Божо Љубић, остали су у уверењу да тај исти «папир» Хрвате «потпуно маргинализује», а вођа СНСД-а Милорад Додик и представници ПДП-а су устврдили да понуђена решења «иду на руку само Бошњацима».

Ипак, постоје неке битне разлике у основаности свих ових тврдњи. Силајџићева тврдња тачна је таман толико колико је постојећим «дејтонским» Уставом, уз сагласност великих сила, успостављена «подела БиХ», с тим да се у то урачуна и чињеница да је у тој «подели» и сам Силајџић учествовао, не само у Дејтону и после њега, већ и као премијер Изетбеговићеве ратне «мултиетничке» владе. Другим речима, можда би се некако и

могло говорити да је реч о кредибилним разлозима за одустајање од понуде која (ни)је Билт-Стајнбергова, уколико би о томе сведочио неки чинилац са много више моралног кредибилитета од Силајџића или од, рецимо, Златка Лагумџија, потпредседника још једне Изетбеговићеве ратне “мултиетничке” владе. Но, и када би се нашао озбиљан политички заговорник - снажног моралног ауторитета - идеје која нуди нешто (сасвим) другачије од “етничке поделе” БиХ, нужно би се поставило питање квалитета и могућности остварења тог новог концепта. У досадашњој политичкој понуди у БиХ, бирачи нису препознали ниједан сличан концепт чијом би реализацијом, је ли, био промењен постојећи Устав БиХ и на задовољство велике већине сва три конститутивна народа, а не само по вољи мањег дела грађана и/или већине једног народа. Другим речима, у БиХ се још није појавио нити један политичар који, када каже да наступа и говори у име свих “Босанаца и Херцеговаца”, може истовремено да тврди да то чини не само у име већине Бошњака, већ и у име већине Срба и Хрвата.

Истина, у БиХ су се, с времена на време, појављивали – а чине то и сада – разни политичари из иностранства који су мало-мало тврдили да баш они говоре оно што мисли већина “Босанаца и Херцеговаца”, и то оних “обичних”, а не оних других - што застрашених, што заслепљених - етнонационалистичким елитама у Срба, Хрвата и Бошњака. Поменути стереотип о грађанима-жртвама “заробљенима” у два ентитета и три етничитета – главна је полука којом се покреће деловање њихових самонаметнутих представника, што високих, што оних мање наметљивих. Верујући да, уносећи културу дијалога, носе нове вредности међу зарађена босанскохерцеговачка племена, страни представници су постепено развијали својеврсну “културу зависности” племенских старешина од својих нових “заштитника”. Али, до данас нису могли никако да их убеди да им нуде нешто боље од споразума уз који су закопали ратне секире, а да барем неко од поглавица не одложи у страну своју лулу мира и повуче се у свој резерват, намеран не само да га више не напушта, него и да га брани онако како сам зна и уме, кад већ не може више да дође до оружја.

Производећи овакву представу о “Босанцима и Херцеговцима”, односно чинећи је често много гором него што је била и што јесте, страни представници готово петнаест година учествују у стварању статичне слике једне подељене земље, које без њихове помоћи више не би било. Намерни да не чују и не виде ни стварне жеље, ни реалистичне потребе аутохтоног становништва - помешане са људским страховима који понекад досежу митске размере – страни “чувари” три резервата решили су да њиховим житељима повере да сами организују своје животе и међусобне везе, али језиком знакова које племенске поглавице слабо схватају. Неразумевање је (п)остало симбол новостворене поткултуре говора: странци се питају како је могуће да их домаћини не разумеју, а ови се између себе распитују какви су то нови знаци које им страни људи показују.

Другим речима – и сада без стереотипа – српски, хрватски и бошњачки политичари су посумњали у стварне намере Билт-Стајбергове иницијативе, односно у онај “папир” који (ни)су саставила ова двојица званичника. Срби су, сасвим основано, посумњали да им се предложеном променом одлучивања у Парламентарној скупштини БиХ на мала врата нуде маргинализацију ентитетског гласања [2], у замену за заштиту националног интереса у Дому народа – коју и сада имају – али тако да би се та заштита могла лако

“истопити” у Уставном суду БиХ, с обзиром да је тај суд и до сада прегласавањем доносио одлуке за које Срби верују да су биле штетне за Републику Српску. Променом начина избора посланика у Представничком дому кроз уставне амандмане, како се то предвиђа у “бутмирском пакету”, ново решење би се морало наћи кроз измене изборног закона, при чему Србима остају нејасне барем две ствари: како би се кројиле изборне јединице, уместо садашњих јасно омеђених унутар ентитетских граница и са тачним бројем посланика из РС и ФБиХ, те за шта би им служило ентитетско гласање, ако би процентуално имали мање посланика него сада. Када се томе дода и полузваничан захтев са “бутмирског стола” да се и ово садашње ентитетско гласање не користи за питања “важна за европске интеграције”, онда је Србима остављен довољно широк простор да се питају зашто би одустали/одустајали од ентитетског гласања кад заузврат добијају једино слабу институционалну заштиту представљену као “највиши стандард” за језичке заједнице у земљама ЕУ – уместо садашњих механизма заштите федералне јединице унутар БиХ.

Хрватима, пак, не смета укидање/маргинализовање ентитетског гласања, јер се њиме, због малобројности у ФБиХ, не могу ни користити, али су уверени да ће бити животно угрожени ако прихвате измене одлучивања у Дому народа: као ни Срби, ни Хрвати не верују у садашњи начин одлучивања у Уставном суду БиХ, односно да ће тај суд бити у стању да заштити њихове виталне интересе.

Са овако сличних становишта Срба и Хрвата, позиције бошњачких политичара битно се не разликују: Тихићево условно прихватање “бутмирског пакета” уклапа се у његову стратегију “освајања” институција БиХ “корак по корак”, а од тога није много далеко ни Лагумџија. Силајџић, пак, тражи да се сасвим отворено говори о укидању ентитетског гласања, како би добио барем драстично сужавање области у којима би Срби могли користити заштиту интереса РС; Силајџић, притом, зна да би се у таквом расплету Република Српска од федералне јединице могла свести на статистички регион чија би прекомпозиција била само питање времена.

Брже ка НАТО-у него према ЕУ ?!

Изгледа да је овакве реакције српских, хрватских и бошњачких политичара на понуду из “бутмирског пакета” могао предвидети свако ко се труди да разуме политичку ситуацију у БиХ, а поготово Карл Билт и Џејмс Стајнберг као носиоци једне тако озбиљне иницијативе. Другим речима, мало је вероватно да они у своју иницијативу нису већ били урачунали “негативне ефекте”, односно процену да племенске поглавице неће сасвим разумети њихов језик. Превасходно за Билта ту није било много шта ново, па је тако, убрзо након другог бутмирског састанка, сасвим мирно рекао како је политичким вођама у БиХ “разочаран” већ 15 последњих година [3]. Но, Билтова и Стајнбергова основна порука вођама у БиХ, потврђена и на последњем самиту шефова дипломатија земаља ЕУ, сажета је у једноставној поруци “седите, разговарајте, договорите се”. “*Ми не можемо обавити посао уместо њих. То је њихова земља, а не наша*”, казао је Билт седам дана након последњег састанка у Бутмиру

[4]

. Изгледа, пак, да је Билт још тада знао нешто што, ако му је веровати, зна још само неколицина пробраних. Тако је на питање на чему заснива тврдњу да је у Бутмиру постигнут напредак у разговорима, кад већи број домаћих политичара говори супротно, први шведски дипломата одговорио тврдњом како политичари у БиХ “једно причају када су у соби за преговоре, а друго новинарима”

[5]

Да српски, хрватски и бошњачки политичари једну причу имају за “новинаре”(читај: јавност), а мало другачију за евроатлантске преговараче – тврдња је којом се обично представља један вид “културе зависности” домаћих политичара. Но, том тврдњом се, је ли, не каже бог зна шта ново о зависницима, колико се рачуна на укоренење страхопоштовање њихових саплеменика према “просветитељима”/ “заштитницима”. Преведено у Стајнбергов политички речник, понуђени “пакет” у Бутмиру “није крај пута, него тек почетак”, што у језику Олија Рена конкретно значи да је “бутмирски пакет” само “почетак уставне еволуције” на путу БиХ ка чланству у ЕУ и НАТО савезу [6].

Порука “седите, разговарајте, договорите се” може се прочитати као последица објективне немоћи Билта и Стајнберга да наметну једно решење свима. Но, шта би се могло догодити ако се босанскохерцеговачке политичке вође уморе од разговора о “бутмирском пакету” – тешко је веровати да су о томе мислили Билт и Стајнберг и њихови тимови “експерата” док су неуморно радили на паковању тог “пакета”. Просто речено, договора о том “пакету” неће бити у наредних годину дана, а тешко да ће се пуна сагласност представника Срба, Хрвата и Бошњака постићи и убрзо након тога. Можда је могуће постићи договор о деловима “пакета” о којима је и до сада постојала сагласност свих, примера ради: о повећању броја посланика у Парламентарној скупштини БиХ и о брисању уставне одредбе којом се дискриминишу “остали” при избору

чланова Председништва БиХ.

Можда је могуће постићи договор и о подели државне имовине, уколико се тај део издвоји из “бутмирског пакета” – као што је и био издвојен – и врати у “пакет” циљева потребних за трансформацију ОХР-а у ЕУСР. Но, питање је да ли ће предлог поделе државне имовине из Бутмира прихватити Бошњаци, имајући у виду да је предложени модел много ближи “територијално-функционалном” принципу којег се држе Срби, неголи

Тихићевом и Силајџићевом предлогу да се сва имовина прво књижи на државу, а затим по потреби на ентитете. Кључ којим би се Бошњаци приволели да прихвате овај предлог који (ни)је Билт-Стајнбергов може се наћи у предложеном ставу да власништво над 69 непокретних војних локација буде преписано са ентитета на државу. Реч је, наиме, о локацијама вредним милијарде евра, на које су одавно око бацили представници НАТО савеза. Они, дакако, рачунају да ће, по препису имовине на државу, моћи лакше доћи до права на коришћење неких врло добро очуваних војних комплекса из арсенала бивше ЈНА, који, ипак, неће завршити као велика узгајалишта печурки, како су својевремено «експерти» за реформу одбране у БиХ напомињали, убеђујући домаће политичаре да је издржавање велике војске за БиХ врло скупо.

Имајући у виду да је реформа одбране најтемељније спроведена системска измена у БиХ, као процес реконфигурације војних ефектива у БиХ(укидање Војске РС и Војске ФБиХ и формирање Оружаних снага БиХ), те да су тим процесом управљали првенствено америчке дипломате и војни стручњаци НАТО савеза – већ тада је било поприлично јасно да «евроатлантске интеграције» имају предност за САД над приближавањем БиХ Европској Унији. А и показало се да је у то лакше убедити домаће политичаре, о чему тако упечатљиво сведочи и заменик министра безбедности БиХ Мијо Крешић када тврди да «приступање НАТО савезу представља услов за интеграцију у ЕУ» [\[7\]](#). Притом, ни вођство Срба не противи се више тако горљиво чланству БиХ у НАТО. Шта више, могло се приметити како ни премијер Додик не види сврху тој врсти противљења, а када се томе дода да лобисти НАТО-а и готово сви хрватски и бошњачки политичари све учесталије одговарају Србе у РС од ентитетског референдума о приступу НАТО-у, «упозоравајући» их да је референдум у овој ствари могућ наводно само на нивоу државе – онда није тешко приметити све снажнију намеру ка бржем гурању БиХ у Северноатлантску алијансу и све слабији политички отпор.

Кључ, макар тактичког отпора, ако већ никакве стратегије нема- могао би се тражити у «уставној реформи» као најважнијем услову(!?) за прустапање БиХ НАТО-у, који

исповлањају намерници, а који је недавно поменуо и генерални секретар тог војног савеза. У најкраћем, ваљало би у српском политичком вођству (пред)видети дубину «уставне реформе» као услова за «евроатлантске интеграције», односно потражити одговор на питање да ли је реч о услову који се сасвим подудара са «уставном еволуцијом» коју помиње Оли Рен кад говори о «европским интеграцијама» БиХ. Целовитог одговора за сада немају у Бањалуци, а изгледа ни власти у Београду, које би можда најпре требало да га нађу, уколико не намеравају да, у тишини прокламоване војне неутралности, немо посматрају лагано гурање РС у НАТО.

Одговор да би се Срби у РС – пристанком на бржи улазак у НАТО – могли спасити потенцијалне агресије из правца Сарајева и Загреба у случају снажнијег политичког отпора слабљењу своје територијално-политичке аутономије уопште није за потцењивање, али не представља ни дуговечну гаранцију опстанка РС, чак ни онакве која би била ослабљена након извршене «уставне реформе» по «стадардима» НАТО-а.

Напокон, не би било наодмет и да неко у Београду, а можда и у Москви, нешто јасније каже Србима у РС колико треба да буду велики да би могли да рачунају на политичку подршку Србије/Русије док пружају политички отпор приступању НАТО савезу, а да, притом, не угрозе превише сопствену позицију. Убрзани приступ БиХ НАТО-у који се наводно нуди Билт-Стајнберговом иницијативом много је, изгледа, важнији Стајнбергу, него Билту, али вероватно је важан и руским компанијама које су инвестирале у РС или то тек намеравају да чине, па не би требало да чуди ако овај други бутмирски «колосек» у догледно време заузме прво место међу заинтересованим странама.

Тим пре што ће понуда БиХ за апликацију за чланство у ЕУ, у замену за «почетак уставне еволуције» засноване на «бутмирском пакету», остати да виси у ваздуху дуже него што је можда мислио Билт и његови сличномишљеници у Бриселу. Понуда је исувише скромна да би, зарад ње, већина главних српских, хрватских и бошњачких вођа пристала на урушавање сопственог политичког кредибилитета, па ће се у будућности нешто сасвим сигурно морати мењати: или понуђени услови или политичари. До сада смо виђали да Брисел може да мења услове зарад напретка БиХ ка ЕУ, као, на пример, у реформи полиције. Политичари у БиХ још увек се мењају на изборима, сем уколико у Бриселу некоме не падне на памет да демократски изабране вође покуша да смени ОХР, пре него што буде трансформисан у ЕУСР.

Ова трансформација могла би да буде угрожена Билт-Стајнберговом иницијативом уколико њени скромни резултати буду узети у разматрање. Наиме, када се 18. новембра буде разговарало о испуњавању услова и циљева за трансформацију на седници

БиХ после Бутмира

Пише: Слободан Дурмановић
четвртак, 29 октобар 2009 14:15

Управног одбора Савета за имплементацију мира (УО ПИЦ), требало би да буде јасно хоће ли и како бити оцењено понашање српских, хрватских и бошњачких политичара у Бутмиру у оквиру процене испуњавања другог, последњег услова за трансформацију. Можда ће тада бити мало јасније и какве гаранције од Срба, Хрвата и Бошњака тражи Вашингтон зарад стабилизације прилика у БиХ након одласка ОХР-а, а чиме би се, заправо, задовољио Брисел, кад се домаћи политичари буду договорили о подели државне имовине.

[1] <http://www.nezavisne.com/dogadjaji/vijesti/47629/Predlozene-promjene-Ustava-BiH.html>

[2] <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/entitetsko-glasanje.html>

[3] <http://www.nezavisne.com/dogadjaji/vijesti/48028/Pozvali-lidere-da-nastave-s-razgovorima.html>

[4] http://www.slobodnaevropa.org/content/bih_eu_bildt/1862505.html

[5] <http://www.oslobodjenje.ba/index.php?id=3223>

[6] <http://www.oslobodjenje.ba/index.php?id=3164>

[7] Срна, 28.10.2009. године